

Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду

На седници Одељења за међународне студије, одржаној 15. 4. 2015. године, констатовано је да је Владимир Трапара завршио писање докторске дисертације под насловом „Односи Руске Федерације и Сједињених Америчких Држава у периоду од 2009. до 2012. године – време 'ресетовања'“. Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду од 23. 4. 2015. године именована је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације у саставу: проф. др Дејан Јовић, проф. др Иво Висковић и проф. др Драган Р. Симић.

Комисија је прегледала и оценила наведени докторски рад и на основу мишљења свих њених чланова Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду подноси следећи:

Извештај о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату

Кандидат Владимир Трапара је рођен 26. септембра 1982. године у Сарајеву. Основну школу и гимназију општег смера завршио је у Сурдулици. Дипломирао је на Факултету политичких наука у Београду – смер Међународне студије – 2006. године, са просеком оцена 9,74, а одбранивши дипломску тезу под насловом „Хегемонија САД и изгледи светског мира у XXI веку“, чиме је стекао стручни назив дипломираног политиколога за међународне послове. Наредне године примио је од Универзитета у Београду награду за најбољег студента генерације. У 2009. години је завршио и специјалистичке академске студије (исти факултет и смер) са просеком оцена 9,88, а одбранивши специјалистичку тезу под насловом „Нови амерички интервенционизам као изазов светском миру“, чиме је стекао стручни назив дипломираног политиколога – специјалисте из области међународних студија. Докторске студије је уписао на Факултету политичких наука – смер Међународне и европске студије – у фебруару 2011. године. Положио је све испите уочи израде и одбране доктората, постигавши просечну оцену 9,17.

Пре сталног запослења обављао је у више наврата волонтерске и хонорарне послове, као што су: превођење са енглеског на српски и

обратно, уређивање и вођење емисија на студентској ТВ, организовање међународних сусрета студената, посматрање избора, итд. У периоду јул 2010 – јануар 2011. био је члан Управног одбора Института за међународну политику и привреду. У фебруару 2011. засновао је стални радни однос у Институту за међународну политику и привреду у звању истраживача приправника, да би у јуну исте године стекао и звање истраживача сарадника. У овом звању је и данас запослен на Институту (у марту 2014. је реизабран у звање). До сада је радно ангажовање кандидата претежно било везано за рад на пројекту Министарства просвете и науке за период 2011-2014, што је подразумевало истраживање на теме из оквира пројекта и објављивање резултата у виду научних радова у часописима са листе Министарства и зборницима са научних конференција на којима је учествовао (списак објављених научних радова кандидата следи након ове биографије). Поред тога, учествовао је у организацији неколико међународних конференција при Институту, при чему је у два зборника са ових конференција потписан као један од уредника. У другој половини 2013. био је секретар часописа *Review of International Affairs*, а од краја исте године прелази на место секретара часописа *Међународна политика*. Урадио је и неколико радних налога наручених од Министарства спољних послова.

Поседује активно знање енглеског, пасивно знање руског и бугарског, а служи се и шпанским језиком. Има свој блог на интернету, у оквиру кога објављује чланке на различите актуелне теме међународних односа. Већину ових чланака објављују и други интернет портали, са којима повремено сарађује и као преводилац. До сада је одржао и више предавања из своје струке ван научних конференција, што у оквиру семинара и трибина на Институту, што приликом различитих гостовања. У више наврата гостовао је и у електронским и штампаним медијима у својству аналитичара. Напоре у току професионалног рада и академског напредовања олакшава му бављење различитим хобијима, а у првом реду музиком, бициклизмом и планинарењем.

У току сва три степена студија и досадашње професионалне каријере, кандидат је успео да стекне неопходна теоријско-методолошка и емпиријска знања из области међународних односа, спољне политике и безбедности, која су га квалификовала да успешно обави истраживање ради израде докторске дисертације. Основна тема коју темељно прати и проучава неколико година уназад јесу односи Руске Федерације и Сједињених Америчких Држава, што га је припремило за дубље истраживање односа ових двеју држава у периоду назначеном у наслову дисертације.

Објављени радови кандидата

„Pravila o međunarodnom miru i bezbednosti u svetlu odnosa između velikih sila“, *Međunarodna politika*, god. 61, br. 1140, oktobar-decembar 2010, str. 80-93.

„Спољна и безбедносна политика Европске уније према Споразуму из Лисабона“, *Европско законодавство*, год. 9, бр. 33-34, 2010, стр. 184-191.

„'Tamni vilajet' ili 'Evropa u malom': perspektive opstanka BiH u savremenom međunarodnom okruženju – geopolitička analiza“, u: *Bosna i Hercegovina u savremenom geopolitičkom okruženju*, međunarodna konferencija/zbornik radova, Milovan Milovanović (ur.), Nezavisni univerzitet, Banja Luka, 2011, str. 266-282.

„Uloga OEBS operacija na terenu u zemljama u tranziciji“, *Međunarodni problemi*, god. 63, br. 1, januar-mart 2011, str. 99-125.

„Европска агенција за управљање оперативном сарадњом на спољним границама Европске уније (FRONTEX)“ (са Миланом Липовцем), *Европско законодавство*, год. 10, бр. 35-36, 2011, стр. 192-200.

„Srbija i OEBS – preoblikovanje bezbednosnog sistema u regionu“, u: *Srbija i međunarodne organizacije*, zbornik radova sa međunarodne konferencije, Dragan Đukanović, Ivona Lađevac (urs.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2011, str. 436-450.

„Perspektive nuklearnog razoružanja u svetlu protivrečnih strategija nuklearnih sila“, *Međunarodna politika*, god. 63, br. 1145, januar-mart 2012, str. 110-126.

“Western Balkans and NATO: False Promise of the Long-Term Regional Security“, in: *Western Balkans: From Stabilisation to Integration*, Miroslav Antevski and Dragana Mitrović (eds.), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2012, pp. 425-436

„Posledice odsustva reforme OEBS za bezbednosni položaj Zapadnog Balkana i Srbije“, u: *Međunarodne organizacije i njihov odnos prema Republici Srbiji*, Branislav Đorđević i Danijela Bjelja (urs.), Akademija za diplomatiju i bezbednost, Beograd, 2012, str. 68-78.

„Европска политика диверзификације на тржишту гаса“ (са Мајом Драганић), *Европско законодавство*, год. 11, бр. 39-40, 2012, стр. 408-417.

„Put za rešavanje sukoba – uporedna analiza zamrznutih sukoba na prostoru OEBS“ (са Милошем Јончићем), *Међународни проблеми*, god. 64, br. 3, jul – septembar 2012, str. 275-302.

„Ograničenja Zajedničke spoljne i bezbednosne politike: kome zapravo Srbija treba da se prilagodi?“, u: *Spoljna politika Srbije i zajednička spoljna i bezbednosna politika EU*, Dragan Đukanović i Miloš Jončić (urs.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2012, str. 42-56.

“National Security Strategies of Russia (2009) and the United States (2010): A New Stage in the Reproduction of Incompatible National Identities”, *The Review of International Affairs*, Vol. 64, No. 1149, January-March 2013, pp. 5-34

“Energy Security Dilemma in the Eurasian Gas Market” (са Мајом Драганић), in: *Energy Security of Europe: The Position of Serbia*, Miroslav Antevski and Dobrica Vesić (eds.), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2013, pp. 32-44

„Politika Turske prema Srbiji i Zapadnom Balkanu u kontekstu aktuelnih međunarodnih i regionalnih trendova“ (са Владимиром Ајзенхамером), u: *Srbija u Jugoistočnoj Evropi*, Dragan Đukanović i Vladimir Trapara (urs.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2013, str. 285-307 .

„Odnosi Sjedinjenih Država i Rusije u Obaminom drugom mandatu“, *Међународна политика*, god. 64, br. 1151, jul-septembar 2013, str. 51-66.

„Istok ili zapad?: lažna dilema Srbije“, u: *Strateški pravci razvoja i utvrđivanja položaja Srbije u savremenim međunarodnim odnosima*, Marko Nikolić i Dragoljub Todić (urs.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2014, str. 329-346.

„Uključivanje Kosova u proces stabilizacije i pridruživanja“ (са Маријом Недељковић-Правдић), u: *Evropska unija i Zapadni Balkan – izazovi i perspektive*, Dragan Đukanović i Vladimir Trapara (urs.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2014, str. 244-254.

„Problem protivrakетне odbrane u odnosima Rusije i Sjedinjenih Država“, *Међународни проблеми*, god. 66, br. 1-2, januar-jun 2014, str. 101-136.

“Two Dilemmas of Serbia’s Foreign Policy Harmonization with Common Foreign and Security Policy of the European Union”, in: *Членството на*

България в ЕС: шест години по-късно, Колектив УНСС, Издателски комплекс – УНСС, 2014, pp. 27-33

„Теорија равнотеже интереса Рандала Швелера“, u: *Меѓународна безбедност: теоријски пристапи*, Milan Lipovac i Dragan Živojinović (urs.), Inovacioni centar Fakulteta bezbednosti, Akademaska knjiga, 2014, str. 161-178.

“Continuity and Change in U.S.-Russian Relations as the Key Factor in post-Cold War International Relations”, in: *The Old and New World Order – Between European Integration and the Historical Burdens: Prospects and Challenges for Europe of the 21st Century*, Duško Dimitrijević (ur.), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2014, pp. 257-274

„Savremeni značaj Makinderovog koncepta Istočne Evrope: slučaj ukrajinske krize“, *Меѓународна политика*, god. 65, br. 1155-1156, jul-decembar 2014, str. 26-43.

„Офанзивни реализам и мале државе: случај Балкана у Првом светском рату“, *Политика*, vol. 4, br. 8, децембар 2014, стр. 216-230.

“The East-West Division in Europe as a Challenge to Global Security”, in: *Major International Issues in the 21st Century from a Perspective of Japan and Europe*, Taro Tsukimura, Ivona Lađevac (eds.), Global Resource Management, Doshisha University, Japan/ Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2015, pp. 109-119

2. Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидата Владимира Трапаре под насловом „Односи Руске Федерације и Сједињених Америчких Држава у периоду од 2009. до 2012. године – време 'ресетовања'“ написана је на 354 стране стандардног формата од којих је 340 страна основни текст, а остало списак коришћених извора.

Дисертација садржи Увод, седам основних поглавља – „Теоријски оквир“, „Моћ, идеје, идентитет/интерес Русије и Сједињених Држава“, „Пре 'ресетовања'“, „Прва фаза 'ресетовања' (јануар – септембар 2009)“, „Друга фаза 'ресетовања' (октобар 2009 – фебруар 2011)“, „Трећа фаза 'ресетовања' (март 2011 – мај 2012)“, „После 'ресетовања'“ – и Закључак.

Докторска дисертација Владимира Трапаре представља заокружену целину у научном, стручном и методолошком смислу. Закључци дисертације поткрепљени су ваљаном аргументацијом. Основна теоријска и практична полазишта заснована су на обимној литератури и бројним изворима. Кандидат је користио монографије и научне и стручне радове великог броја страних и домаћих аутора, медијске изворе и архиве докумената.

3. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације Владимира Трапаре је трећи неуспешни покушај приближавања Русије и Сједињених Држава, до кога је дошло у периоду од 2009. до 2012. године, а који је у стручној и широј јавности познат под називом „ресетовање“. Поред односа двеју држава у поменутом периоду, кандидат се бави и дужим историјатом њихових односа, нарочито у току претходна два покушаја приближавања, као и у периоду након „ресетовања“. Ово последње му омогућава да констатује тренутно стање односа Русије и САД и посматра „ресетовање“ из садашње перспективе. Кандидат укључује и одговарајуће теорије међународних односа како би засновао сопствени теоријски оквир истраживања, те чиниоцима који утичу на спољне политике и односе Русије и САД, а који омогућавају примену тог оквира на предмет дисертације.

Предмет истраживања је, дакле, временски омеђен трајањем „ресетовања“, за чији почетак кандидат узима инаугурацију Барака Обаме на положај председника САД у јануару 2009, а за крај инаугурацију Владимира Путина – тј. његов повратак на место председника Русије – у мају 2012. године. Унутар овог раздобља, кандидат издваја три фазе од којих сваку обрађује у посебном поглављу. *Прва фаза* траје од јануара, па до септембра 2009, када Обамина администрација одустаје од Бушових планова о противракетном штиту у Чешкој и Пољској. У овој фази идентификоване су области и конкретна питања око којих је могућа сарадња двеју држава, а у њиховим односима је успостављен један нови дух сарадње, битно различит од конфронтације 2007-2008. У *другој фази*, која почиње у октобру 2009, па траје све до фебруара 2011, када на снагу ступа Нови START – најновији споразум о нуклеарном разоружању – постигнути су најважнији резултати „ресетовања“. Од марта 2011. па до маја 2012. траје *трећа фаза*, у којој су односи двеју сила ишли силазном путањом. Овај процес започео је либијском интервенцијом.

Садржински, кандидат дели предмет истраживања на три области: *европски безбедносни режим; контрола наоружања и разоружање; однос према „врућим“ и „замрзнутим“ сукобима.* У оквиру сваке од области,

издвојена су по три конкретна питања која се истражују: *европски безбедносни споразум, проширење НАТО, улога ОЕБС, смањење стратешког нуклеарног наоружања, противракетна одбрана, непролиферација – иранско нуклеарно питање, „замрзнути“ сукоби, сарадња у Авганистану, „Арапско пролеће“*. Разлог зашто кандидат издваја баш ове области је тај што је сарадњу Русије и САД у њима видео као битну за *приближавање* двеју држава у датом периоду, при чему се делимично ослања на концепт приближавања који је развио Чарлс Капчан. Концепт приближавања послужио је кандидату као основа да постави сет од четири општа истраживачка питања на која покушава да одговори у дисертацији. Прво, и кључно, гласи: *зашто „ресетовање“ није успело, тј. није довело до стварног приближавања двеју држава?* Одговор на ово питање помаже кандидату да разреши ширу загонетку: *зашто приближавање Русије и Сједињених Држава не успева у читавом постхладноратовском периоду?* Кандидат се даље пита: *зашто је до „ресетовања“ уопште дошло, и то баш у датом тренутку?* Напокон, ово питање (а и претходна два с њим) води кандидата ка питању: *под којим условима би у будућности приближавање Русије и Сједињених Држава могло да успе?* Сем ових општих, кандидат поставља и три посебна истраживачка питања о томе зашто није успело приближавање у поменуте три области, као и девет појединачних питања о неуспеху сарадње по сваком од девет набројаних конкретних питања.

Из саме формулације истраживачких питања, јасно је да је основни **научни циљ** истраживања кандидата *научно објашњење*, тј. покушај да се реши загонетка о отварању и пропасти „ресетовања“, те немогућности приближавања Русије и САД у читавом периоду после Хладног рата. Присутно је и *научно предвиђање*, тј. покушај да се прогнозирају изгледи за приближавање двеју земаља у будућности. Наравно, у основи објашњења и предвиђања јесте и *научни опис (дескрипција)*, неопходан да би кандидат уопште знао појаву коју покушава да објасни.

Да би постигао научне циљеве, кандидат полазећи од Капчановог развија сопствени модел приближавања држава, тако што га ослања на сложени **теоријски оквир**, настао комбиновањем *теорије равнотеже интереса Рандала Швелера* и *перформативне теорије Дејвида Кембела*. Кандидат из ових теорија преузима неколико најважнијих чинилаца спољнополитичког понашања држава и уграђује их у модел који касније примењује на спољне политике и односе Русије и САД. Ови чиниоци – основни теоријски појмови којима кандидат барата у дисертацији, јесу: *моћ, идеје елита, идентитет* и *интерес*, с тим што од последња два формира јединствени појам *идентитет/интерес*, будући да их види као нераскидиво повезане.

Друштвени циљ истраживања кандидата јесте скретање пажње стручној и широј јавности на значај руско-америчког приближавања и опасност с којом се човечанство суочава због његовог изостанка, а с обзиром на то да кандидат у односима Русије и САД види најважнију осу савремених међународних односа, по њему неправедно занемарену као поље научног истраживања у току већег дела постхладноратовског периода.

4. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У складу са предметом и циљем истраживања, претходним знањем и теоријским оквиром, кандидат је у истраживање кренуо са једном општом, три посебне и девет појединачних хипотеза, које је формулисао као одговоре на сет општих, посебна и појединачна истраживачка питања.

ОПШТА ХИПОТЕЗА:

„Ресетовање“ није довело до стварног приближавања Русије и САД, јер промене које су уочи овог периода наступиле у расподели моћи међу њима и политичким елитама на њиховом челу нису биле довољно велике, дубоке и трајне да би дотакле суштинску инкомпатибилност њихових идентитета/интереса, која се и даље видно репродуковала кроз спољнополитичку праксу обеју сила у току целог овог периода. Управо је *противречност идентитета/интереса* основни узрок изостанка приближавања Русије и Сједињених Држава у читавом постхладноратовском периоду. САД су држава усмерена на *устостављање хегемоније у светском поретку* који би био интегрисан на основу *универзалних вредности* (заправо америчких вредности утемељених на индивидуализму као основи хомогеног америчког друштва), док је Русији битно да опстане као *велика сила способна да води независну спољну и унутрашњу политику* и да *равноправно са другим великим силама* (у концерту) управља светом у коме владају *плурализам и конкуренција вредности* (што је уједно и одраз карактера руског друштва). Овој противречности иду на руку *однос моћи САД и Русије* (*прва суперсила, друга „обична“ велика сила*) и *доминација комбинације неоконзервативне и либералне империјалистичке елите на челу прве, а „државничке“ елите на челу друге земље*. До „ресетовања“ је дошло захваљујући *смањењу јаза између америчке руске моћи у годинама које су му претходиле, погођености обеју земаља светском економском кризом, те избором у њима председника који донекле одступају од доминантног спољнополитичког дискурса*. Стварно приближавање, тиме и стабилан мир међу овим силама, у будућности је могуће остварити једино *радикалним заокретом њихове спољнополитичке праксе, постојаним у временском периоду довољном за конституисање компатибилних*

идентитета/интереса. До овога би могло да дође тек под утицајем већих промена у расподели моћи, како између Русије и САД (у правцу радикалног релативног слабљења било једне, било друге силе, у односу на ову другу), тако и у међународном систему у целини (јачањем осталих актера, пре свега Кине), под условом да се на њиховом челу нађу елите спремне да начине одговарајуће спољнополитичке заокрете.

Прва посебна хипотеза:

Заједничког европског (и глобалног) безбедносног режима нема услед различитих визија двеју сила о томе како би тим режимом требало управљати: Сједињене Државе су заинтересоване за доминацију НАТО у европским безбедносним пословима (где Русија нема право гласа) уместо ОЕБС или УН (где Русија формално одлучује равноправно са њима – консензусом у првом, правом вета у другом случају).

Појединачне хипотезе:

САД не прихватају руски предлог европског безбедносног споразума, јер не желе да се правно обавезу на управљање европским безбедносним пословима у коме би Русија равноправно учествовала, што и јесте руски мотив за подношење оваквог предлога.

Русија се противи проширењу НАТО на исток, јер не може да прихвати на својим границама надмоћне војне капацитете једног савеза о чијем деловању нема право да одлучује, док САД на овом ширењу инсистирају управо зато да би успоставили доминацију НАТО у европској безбедности и ставили Русију у инфериоран положај.

Реформа ОЕБС изостаје, јер Русија жели да ову организацију учини врховном у европској безбедности и постави је на правно обавезујућу основу, док би за САД то значило одустајање од доминације НАТО, те оне ОЕБС посматрају више као помоћни безбедносни инструмент у мери у којој успевају да га подреде својим интересима.

Друга посебна хипотеза:

Узрок застоја у области контроле наоружања и разоружања јесте жеља Сједињених Држава да искористе надмоћ коју имају над осталима у конвенционалном наоружању да би оствариле хегемонију, док се Русија држи војне доктрине која подразумева одвраћање нуклеарним оружјем као кључним средством које јој гарантује равноправност са САД и статус велике силе.

Појединачне хипотезе:

Русија се супротставља америчким плановима о европском противракетном штиту не зато што заиста сматра да овај може технички да угрози њене капацитете за нуклеарно одвраћање, већ зато што их види као део ширих америчких планова једностраног размештања војних капацитета

ближе руским границама, а са циљем успостављања доминације на Блиском истоку и у Источној Европи.

САД су добиле пристанак од Русије за нови споразум о стратешком нуклеарном разоружању јер је то економски корисно за Русију, а притом не штети њеним капацитетима за одвраћање; даље разоружање ка „глобалној нули“ је немогуће, јер Русија не би прихватила да се одрекне капацитета за нуклеарно одвраћање наспрам надмоћних америчких конвенционалних снага.

Споразумевање око иранског нуклеарног програма је омогућено тактичким пристанком Русије да би од САД добила неке друге погодности (одустајање од противракетног штита), али коначна сагласност око решења проблема изостаје услед америчке политике која за крајњи циљ има промену режима у Техерану, чему се Русија противи.

Трећа посебна хипотеза:

Сједињене Државе и Русија не могу да се сагласе о решењима за већину актуелних „врућих“ и „замрзнутих“ сукоба, јер би САД да једнострано намећу решења у складу са сопственим интересом и тумачењем међународног права, а притом су против тога да Русија примењује исту праксу у својој сфери утицаја.

Појединачне хипотезе:

Нема помака у решавању замрзнутих сукоба, јер САД инсистирају на једностраним решењима на Балкану, а притом се противе да Русија намеће таква решења на постовјетском простору; у исто време, погодба о јединственом решењу је немогућа јер САД посматрају косовски сукоб као јединствен случај, не признајући му статус преседана.

Сарадњу у Авганистану омогућила је потреба САД за алтернативним коридором снабдевања, не и слагање око циљева у овом сукобу, те је ова сарадња ограничена док траје таква потреба.

Русија се оштрије успротивила западној интервенцији у Сирији у односу на Либију, јер наступа дефанзивно – брани своју сферу утицаја, којој Сирија припада, али не и Либија.

4. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

У **Уводу** дисертације кандидат оцењује да у тренутним односима Русије и Сједињених Држава постоји непријатељство, које је нарочито нарасло након неуспеха последњег покушаја приближавања двеју сила – „ресетовања“. У овом поглављу кандидат утврђује „ресетовање“ као предмет свог истраживања, временски га омеђује, формулише сет општих истраживачких питања, одређује циљеве истраживања, наводи хипотезе с којима је кренуо у истраживање, наводи методе које ће користити и како ће

структурисати дисертацију, да би у посебном потпоглављу обрадио Капчанов концепт приближавања.

У поглављу **„Теоријски оквир“**, аутор заснива сопствени концепт приближавања, након што критички изложи Швелерову и Кембелову теорију и изврши њихову синтезу у нови модел спољнополитичког понашања држава.

У поглављу **„Моћ, идеје, идентитет/интерес Русије и Сједињених Држава“**, кандидат разлаже теоријски оквир на неколико основних појмова – чинилаца који утичу на спољнополитичко понашање и односе држава – те детаљно образлаже сваки од њих и примењује их на случајеве Русије и САД. Као закључак овог поглавља, кандидат нуди одговор на једно од општих истраживачких питања која је поставио, утврђујући суштинску инкомпатибилност идентитета/интереса Русије и САД као главни узрок изостанка њиховог приближавања у постхладноратовском периоду. На исти начин, кандидат у грубим цртама нуди одговоре и на преостала из сета општих истраживачких питања, да би у наредним поглављима прешао на детаљно разматрање периода „ресетовања“ и оног који му је претходио и следио, како би дошао до „финијих“ одговора на ова, али и на посебна и појединачна истраживачка питања.

У поглављу **„Пре 'ресетовања'“**, кандидат обрађује претходна два неуспела покушаја приближавања Русије и САД у постхладноратовском периоду – Јелцинов прозападни курс и Путинову противтерористичку коалицију, настојећи да њихове неуспехе објасни са становишта свог теоријског оквира, а посебно се осврћући на период заостравања односа 2007-2008. Након тога, кандидат се бави периодом непосредно уочи „ресетовања“, када на сцену ступа „тандем Обама-Медведев“, те настоји да одговори на питање зашто је „ресетовање“ баш тада започело.

У поглављу **„Прва фаза 'ресетовања' (јануар – септембар 2009)“**, кандидат говори о најзначајним догађајима и процесима на почетку „ресетовања“, све време примењујући на њих свој теоријски оквир и настојећи да објасни сарадњу/сукобе Русије и САД у областима и по конкретним питањима битним за њихово приближавање. Ову матрицу кандидат ће применити и у разматрању преостале две фазе „ресетовања“. Комбинујући хронолошки и тематски приступ, кандидат у овом поглављу говори о следећим темама, које су дошле до изражаја у току прве фазе „ресетовања“. Најпре о Бајденовој минхенској иницијативи, наводном тајном писму Обама Медведеву и сусрету Клинтонове и Лаврова у Женеви, где је симболично притиснуто дугме за „ресетовање“. Затим, о проблемима које ови почетни кораци нису решили и пробоју који је на том

плану начинио лондонски састанак Медведева и Обаме. Након тога, кандидат се детаљније бави нуклеарним питањем – Обаином идејом нуклеарне нуле и проблемом противракетне одбране, затим проширењем НАТО, да би се посебно осврнуо на Стратегију националне безбедности Русије усвојену у мају 2009. Као најважнији догађај у току прве фазе кандидат наводи и у посебном одељку обрађује московски самит – посету Обаме Москви у јулу 2009. Напокон, кандидат завршава разматрање прве фазе оценом политике источноевропских земаља према „ресетовању“, те помаком који је овом процесу донело Обаино напуштање Бушових планова о противракетном штиту у овом делу света.

У поглављу „**Друга фаза 'ресетовања' (октобар 2009 – фебруар 2011)**“, кандидат највећу пажњу посвећује мукотрпном, али успешном процесу преговора о Новом START-у, потписивању овог споразума у априлу 2010. и каснијим перипетијама око његове ратификације, успешно окончане у фебруару 2011. У паузама између разматрања различитих фаза рада на овом споразуму, кандидат се дотиче и многих других питања из друге фазе „ресетовања“. Он анализира Медведевљев предлог европског безбедносног споразума, нову нуклеарну доктрину и Стратегију националне безбедности САД, поделе унутар америчке елите у погледу подршке „ресетовању“, развој иранског нуклеарног питања закључно са руско-америчким поштравањем санкција овој земљи у јуну 2010, те НАТО и ОЕБС као елементе европске безбедносне архитектуре, а поводом одржавања значајних самита ових организација крајем 2010. године.

У поглављу „**Трећа фаза 'ресетовања' (март 2011 – мај 2012)**“, значајно краћем него претходна два, кандидат утврђује динамику и узроке пропасти „ресетовања“, до које је дошло управо у овој фази. Поглавље започиње разматрањем интервенције у Либији као преломног догађаја након кога су односи двеју сила кренули силазном путањом, да би се наставило анализом личности и политике Владимира Путина, који је непосредно након што је интервенција почела најавио свој повратак на место председника, да би то било и озваничено у септембру 2011. Кандидат истиче Путинов повратак као један од битних чинилаца овако нагле пропасти „ресетовања“. До краја овог поглавља кандидат се бави несугласицама Русије и САД које су у овом периоду постале непремостиве, и то по питању противракетне одбране, али и политичког процеса унутар саме Русије, а у вези са парламентарним и председничким изборима у овој земљи. Као једино позитивно постигнуће ове фазе „ресетовања“, уједно и последње, кандидат разматра улазак Русије у Светску трговинску организацију.

У поглављу „**После 'ресетовања'**“, кандидат чини сажет, али довољно детаљан осврт на период од завршетка „ресетовања“ (мај 2012) па до

тренутка завршетка писања дисертације (децембар 2014), настојећи да укаже на константно погоршање односа Русије и САД у овом периоду и укаже на узроке истог. Након бављења конфликтним догађајима из 2012/2013. (случај Асанж, Закон Магницког и акт Диме Јаковљева, афера Сноуден и сукоб око политике према грађанском рату у Сирији), кандидат се готово до краја поглавља задржава на украјинској кризи, која већ годину и по дана, а у перспективи ће то бити и надаље, представља главну тему не само руско-америчких, него и укупних међународних односа. Сиријски и украјински сукоб уједно су и кључна појединачна питања на која кандидат примењује свој теоријски оквир разматрајући период после „ресетовања“.

У **Закључку** дисертације кандидат сумира резултате свог истраживања, у виду одговора најпре на појединачна и посебна, а затим и на сет општих истраживачких питања. Ове резултате, тј. одговоре наводимо у одговарајућем поглављу овог извештаја. У посебном потпоглављу, с којим завршава текст дисертације, аутор полазећи од свега реченог до тада, као и од оцене тренутног стања односа двеју држава, детаљније разматра изгледе за приближавање Русије и Сједињених Држава у будућности.

5. Методе које су примењене у истраживању

Од **метода прикупљања података**, кандидат понајвише користи методу *анализе садржаја*. Њоме се обилато служи у трагању за *индикаторима*, тј. подацима на основу којих проверава хипотезе. Извори чији садржај анализира у потрази за индикаторима јесу пре свих: научне књиге и чланци, медијски материјали, спољнополитички и њима блиски документи, биографије актера и статистички подаци. Поред анализе садржаја, кандидат се служи и *студијом случаја*, анализирајући „ресетовање“ као „макро“ случај, али и посебне и појединачне случајеве помињаних области и конкретних питања која истражује, те догађаја и процеса у току „ресетовања“.

Од **основних метода**, кандидат ставља нагласак на: *анализу* – јер раставља предмет истраживања и његових чинилаца на саставне делове; *апстракцију* – јер теоријски оквир успоставља тако што утврђује опште појмове којима се касније служи у истраживању; *дедукцију* – која долази до изражаја у примени теоријског оквира на предмет истраживања; *индукцију* – којом кандидат утврђује постојање/непостојање индикатора за проверу хипотеза.

Главна **општенаучна метода** коју кандидат користи јесте *хипотетичко-дедуктивна*, јер она одговара његовом теоријском приступу – између

осталог, тиме што инсистира на развојности сазнања и сталном проверавању хипотеза, на прожимању емпиријског и теоријског знања и тежњи ка формирању аксиомских ставова. Поред ње, кандидат користи и *методу моделовања*, израђујући и примењујући сопствене моделе спољнополитичког понашања и приближавања држава, те *статистичку методу*, будући да неке од чинилаца чије деловање узима у обзир настоји квантитативно да изрази и тако анализира. За поређење спољне политике Сједињених Држава и Русије у периоду „ресетовања“ и историјском контексту, кандидат користи *компаративну методу*.

6. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација Владимира Трапаре испунила је постављена очекивања и остварила задате научне циљеве. Ваљаном аргументацијом заснованом на теоријском оквиру, постављене хипотезе у највећој мери су потврђене. Провером хипотеза кандидат је извео закључке које је сумирао у завршном поглављу рада, и то тако што је кренуо од појединачних, преко посебних, ка општем закључку.

Кандидат закључује да у основи америчког одбијања руског предлога *европског безбедносног споразума* лежи одсуство њихове намере да Русији признају равноправан статус у европским безбедносним пословима, поготово да се на то правно обавезу. Суштина *проширења НАТО* је у настојању САД да остваре доминацију над европским безбедносним пословима, што је за Русију неприхватљиво, јер би је ставило у инфериоран безбедносни положај у односу на савез чији ова није члан. Уместо тога, Русија жели *реформу ОЕБС* у правцу њеног постављања на правну основу, која би овој организацији дала врховну улогу у европској безбедности. Кандидат закључује да је по сва три питања која спадају у област **европског безбедносног режима** споразумевање Русије и САД изостало услед супротстављених визија које две државе имају о европској безбедности – САД се залажу за доминацију НАТО, док Русија жели равноправно учешће у безбедносном режиму којим би доминирала заједничка организација попут ОЕБС. „Ресетовању“ је помогло то што су САД привремено ставиле проширење НАТО „на лед“, пристале на отварање „Крфског процеса“ унутар ОЕБС и одржавање самита ове организације у Астани.

Кандидат оцењује да је по питању нуклеарног разоружања „ресетовање“ дало највећи резултат – Нови START, споразум који је склопљен на обострану корист. Ипак, он није могао да послужи као темељ приближавања – штавише, сама чињеница да две земље преговарају о

разоружању је показатељ одсуства приближавања. Даље разоружање није ни могуће, јер Русија не жели да се одрекне нуклеарних капацитета за одвраћање, што би је суочило са конвенционалном доминацијом САД. Суштина руско-америчког спора о *противракетној одбрани* је у томе што САД настоје да једнострано распореде противракетну одбрану која би, чак и ако технолошки не буде могла да угрози руске нуклеарне капацитете, могла да буде схваћена као део ширих безбедносних мера против Русије. Када је реч о *нуклеарној пролиферацији*, сагласност Русије и САД постигнута је око поопштравања санкција Ирану, али ни ово није могло да послужи као основа приближавања, јер су мотиви били различити – Русија се за непролиферацију залаже принципијелно, а САД јер желе да ускрате „отпадничким“ режимима капацитете да се бране од њихове агресије, сматра колега Трапара. Закључак кандидата је да у области **контроле наоружања и разоружања**, упркос постигнућима по два конкретна питања, није омогућено приближавање, јер се САД руководе мотивом стицања предности над Русијом (и „отпадничким“ државама) у конвенционалном наоружању, док се ова ослања на нуклеарно одвраћање да би то предупредила.

Кандидат се најмање бавио *Авганистаном*, учивши као очигледан разлаз у мотивима САД и Русије за сарадњу поводом сукоба у овој земљи – напори САД усмерени су на геополитичку експанзију, док их Русија подржава ради заједничких циљева, попут борбе против тероризма и наркотика. Најава америчког повлачења из Авганистана отклања потребу сарадње с Русијом (која је, узгред, успостављена пре „ресетовања“) по овом питању. Померање питања „*замрзнутих сукоба*“ у други план омогућило је да дође до „ресетовања“, али су разлике у ставовима опстале. САД и Русија се не слажу око решавања ових сукоба јер би једнострано да намећу решења, док би Русија да у њиховом решавању равноправно учествује, на основу заједничких правила. Када је реч о „*Арапском пролећу*“, Русија је прећутно пристала на западну интервенцију у Либији, јер је очекивала одређене користи заузврат, а и ова земља за њу није била геополитички значајна. Како су користи изостале, Русија се супротставила интервенцији у за њу геополитички значајнијој Сирији. Кандидат закључује да у области **односа према сукобима** сагласност Русије и САД изостаје јер САД воде политику једностраног наметања решења ради сопствене геополитичке експанзије, док би Русија да одлучује равноправно, на основу заједничких правила.

Кандидат након овога нуди следеће одговоре на сет општих истраживачких питања. На питање **зашто не успева приближавање Русије и Сједињених Држава у постхладноратовском периоду**, одговара оценом да су спољнополитичке праксе двеју сила изразито сукобљене у

све три области и по већини питања битним за приближавање. Спољну политику САД после Хладног рата карактерише као хегемонистички подухват са циљем изградње моноцентричног новог светског поретка, заснованог на универзалним вредностима, док се Русија залаже за очување мултицентричног светског поретка у коме владају вредносни плурализам и конкуренција, а којим би требало да управља концерт равноправних великих сила. Постхладноратовски сукоб САД и Русије испољава се као настојање Вашингтона да наметне своју хегемонију Москви, тј. лиши Русију њене независности и статуса велике силе, чему се ова мање или више асертивно супротставља. Ове противречне спољнополитичке праксе двеју сила последица су: њихових *инкомпатибилних идентитета/интереса* – ревизионистички интерес САД, усмерен на остваривање светске хегемоније, утемељен је на њиховом идентитету као *par excellence* имагинарне заједнице, навикле на поништавање културних особености у име вредносне хомогенизације друштва (у коме се индивидуализам јавља као врховна вредност), као и на „завођење реда“ у физички релативно безбедном Новом свету, док се *status quo* интерес Русије, усмерен на очување мултицентричног међународног поретка, темељи на њеном идентитету мултиетничког друштва смештеног на несигурно евроазијско размеђе и навиклог на живот са различитостима изнутра и споља, услед чега се развила потреба за постојањем јаке државе (која се јавља као врховна вредност); *расподеле моћи* у међународном систему – положај унипола подстиче САД на хегемонистичку политику, док Русија настоји да сачува статус велике силе (и нуклеарне суперсиле); доминантних *спољнополитичких идеја* у два силама – милитантног идеализма у САД, који тежи хегемонији у име универзалне вредности либералне демократије, те *државничке* школе мишљења у Русији, која фаворизује независност и снагу државе.

На питање **зашто је дошло до „ресетовања“**, кандидат одговара позивањем на одређене флукуације чинилаца *расподеле моћи* и *идеја елита*, које су условиле извесне *измене спољнополитичких пракси* двеју сила у односу на период заоштравања односа који је претходио „ресетовању“. Исцрпљивање у ратовима у Авганистану и Ираку, светска економска криза, као и тренд у току прве деценије 21. века усмерен на релативно смањење јаза у моћи између Русије и Кине с једне, и САД са друге стране, створили су потешкоће Вашингтону у спровођењу стратегије примата и захтевале предах у хегемонистичком походу. „Ресетовање“ је започело доласком на место председника прагматичног либералног империјалисте Барака Обаме, који је ставио нагласак на стратегије селективног ангажовања и кооперативне безбедности, како би пребродило поменуте тешкоће. Русија се радо одазвала „ресетовању“, делом услед тога што је као *status quo* сила све време била заинтересована за приближавање

са САД, а делом зато што се на њеном челу налазио либерални *државник* Димитриј Медведев, те због тога што је и сама страдала од светске економске кризе. Главна постигнућа „ресетовања“ углавном су омогућена једностраним попуштањима Русије, вођене наивним оптимизмом да је Обаин прагматизам стратешког типа, те да су САД вољне да, суочене са релативним опадањем сопствене моћи, трајно промене политику.

Одговор кандидата на кључно питање: **зашто „ресетовање“ није успело, тј. није довело до стварног приближавања Русије и Сједињених Држава**, јесте да су поменуте измене спољнополитичких пракси двеју сила биле скромне, те су постигле и скромне резултате у областима и по питањима битним за приближавање о којима смо говорили. Дубинска *инкомпатибилност идентитета/интереса* није нимало дотакнута овим изменама, већ се репродуковала у току читавог периода „ресетовања“, чему су највише допринела неслагања по питањима која су одраније словила за главне „каменове спотицања“ у руско-америчким односима – проширења НАТО и противракетне одбране – а у чијем превазилажењу се Москва и Вашингтон нису помакли ни за корак. „Ресетовање“ јесте било најозбиљнији покушај приближавања до сада, јер га је иницирала јача страна – Сједињене Државе, али кандидат проблем види у томе што приближавање никада није било њихов стратешки циљ, него је то било „ресетовање“ у буквалном значењу те речи, као израз тежње да се односи Русије и САД врате „на почетак“, тј. на период 1992-1993, када је тадашња руска елита следила прозападни курс. Обаин прагматизам био је тактичког типа – хегемонистичка политика Вашингтона настављена је чим су САД превазишле економску кризу и успешно завршиле повлачење из Ирака. Кризу је превазишла и Русија, што јој је дало подстицај да остане при асертивној спољној политици, нарочито након повратка Путина на место председника, типичног представника *државничке* школе мишљења, који је био решен да прекине са Медведевљевом праксом једностраног попуштања у интересу „ресетовања“.

Последњем питању: **под којим условима у будућности може да дође до стварног приближавања Русије и Сједињених Држава**, кандидат посвећује посебно потпоглавље. Приближавање би по њему захтевало суштинску промену политике Сједињених Држава, јер су оне јача страна у сукобу, као и страна чији је идентитет нетолерантније природе, а интерес ревизионистички. САД би морале да одустану од хегемонистичке политике у свим областима и по свим питањима битним за приближавање, те да трајно усвоје политику равнотеже снага, односно стратегију *офшор уравнотеживања*. За ово је неопходно да: у периоду од неколико година до неколико деценија у америчкој спољнополитичкој елити постану доминантне нове идеје, које би потиснуле милитантни идеализам; да дође

до радикалне промене у расподели моћи – трансформацијом система из униполарног у биполарни, и/или нестанком америчке хегемоније на западној хемисфери појавом нове независне велике силе, уз услов да Русија прва не попусти и прихвати америчку хегемонију, или се пак сама радикализује – напусти *државничку* школу мишљења и *status quo* оријентацију. Заједничку претњу која би могла да доведе до формирања заједничког идентитета/интереса Русије и САД, уједно и њиховог приближавања, кандидат види у *расту Кине* и могућности да ова поведе експанзионистичку политику усмерену против обеју сила.

С обзиром на наведене резултате, **научни допринос** дисертације састоји се у дубинском објашњењу не само неуспеха „ресетовања“, него и суштине руско-америчког сукоба у читавом постхладноратовском периоду, као и у теоријским резултатима – обогаћивању концепта приближавања држава, али и изградњи оригиналног модела њиховог спољнополитичког понашања еклектичким повезивањем елемената различитих теорија међународних односа.

7. Закључак

1. На основу изведеног истраживања, може се тврдити да је кандидат показао смисао за научно-истраживачки рад и дубинско разумевање савремених кретања у односима Русије и Сједињених Држава. Одабрана тема докторске дисертације изузетно је актуелна, научно потребна, друштвено оправдана и у складу је са до сада показаним научним интересовањем, способностима кандидата Владимира Трапаре и његовим професионалним опредељењем. Она представља самосталан истраживачки рад о сложеним односима Русије и Сједињених Држава у времену „ресетовања“, о суштинским узроцима сукоба ових двеју сила, као и о могућностима за превазилажење тих узрока и приближавање Москве и Вашингтона у будућности.

2. У дисертацији је приметна амбиција кандидата, како у погледу научних циљева (заступљеност сва три циља – дескрипције, објашњења, предвиђања), тако и у погледу схватања друштвене потребе се истражи предмет дисертације. Реч је о изузетно актуелном истраживању које може бити од научне и шире друштвене користи и подстицај за даља научна истраживања односа Русије и Сједињених Држава.

3. Структура садржаја дисертације поштује принципе општости и конкретизације истраживања и начела прецизности, реалности и ограничења. Она омогућава свођење предмета истраживања у научно

прихватљиве оквире за спознају и одређење појава, и приказ резултата истраживања. Садржај предмета дисертације је правилно структуриран, те омогућава реализацију постављених циљева.

4. Приложена литература дала је веома добру грађу за израду докторске дисертације, те учвршћује закључак Комисије о свеобухватно исправној методолошкој усмерености кандидата.

5. Постигнути резултати истраживања кандидата Владимира Трапаре представљају драгоцен, изузетан допринос, како у смислу ваљаног обухвата теме, тако и у стварању могућности њеног даљег и још дубљег сагледавања.

Анализом и критичком оценом докторске дисертације, Комисија закључује да је дисертација Владимира Трапаре написана у складу са усвојеном пријавом и одобрењем Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду.

На основу укупне и критичке оцене садржаја докторске дисертације, чланови Комисије оцењују да докторска дисертација кандидата Владимира Трапаре представља самостално научно дело, па су се у складу са тим стекли сви неопходни услови за њену јавну одбрану.

У Београду, 19. 5. 2015.

Комисија:

1. проф. др Иво Висковић, председник

2. проф. др Дејан Јовић

3. проф. др Драган Симић, ментор